

GIMNAZJUM

Elżbieta Maćkowska

Historia

PROGRAM
NAUCZANIA

UWAGA!
Egzemplarz demonstracyjny!

PL
H-237
(1,2007)Z

 OPERON

21 9 7 1

KSIĄŻKA ZOSTAŁA WYDRUKOWANA
NA NAJWYŻSZEJ JAKOŚCI
PAPIERZE EKOLOGICZNYM

Badania naukowe dowiodły, że jedno drzewo produkuje
ilość tlenu wystarczającą dla pięciu dorosłych ludzi.

Dbajmy o lasy, one dbają o nas!

Georg-Eckert-Institut BS78

Elżbieta Maćkowska

HISTORIA

PROGRAM NAUCZANIA DLA GIMNAZJUM

 OPERON

Gdynia 2007

Projekt okładki: Artur Tarasiewicz
Redaktor prowadzący: Anna Wierzchowska
Redakcja językowa: Aleksandra Bednarska
Redakcja graficzna i skład: Marcin Osko
Korekta: Agnieszka Szymanowska-Pancer

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
- Bibliothek -

2007/731

© Copyright by Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o. & Elżbieta Maćkowska
Gdynia 2007

Wszelkie prawa zastrzeżone. Kopiowanie w całości lub we fragmentach bez zgody wydawcy
zabronione.

3-7/XI

Wydawca:
Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o.
81-212 Gdynia, ul. Hutnicza 3
tel. centrali 058 679 00 00
e-mail: info@operon.pl
<http://www.operon.pl>

PL
H-237
(1,2007)2

ISBN 978-83-7461-378-1

Spis treści

I. Wprowadzenie	4
II. Ogólne założenia programu	5
III. Cele edukacyjne	7
IV. Podstawa programowa a program nauczania	9
V. Treści programu i osiągnięcia szczegółowe ucznia	12
VI. Procedury osiągania celów	25
VII. Przewidywane osiągnięcia uczniów w zakresie wiedzy i realizacji założonych celów	27
VIII. Metody oceniania osiągnięć ucznia	29
IX. Bibliografia	31

I. Wprowadzenie

Program jest przeznaczony dla III etapu edukacyjnego – gimnazjum. Będzie realizowany w klasach I–III w wymiarze 2 godzin tygodniowo. Stanowi propozycję realizacji podstawy programowej kształcenia ogólnego ujętej w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 6 listopada 2003 r., zmieniającej Rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. 2003 r., nr 210, poz. 2041).

Program uwzględnia szczegółowe cele edukacyjne (kształcenia i wychowania), zadania szkoły, treści nauczania określone w podstawie programowej, osiągnięcia szczegółowe ucznia, procedury osiągania celów edukacyjnych, opis przewidywanych osiągnięć ucznia w zakresie wiedzy i realizacji założonych celów, łącznie z metodami ich oceniania.

Zakres chronologiczny nauczania historii w gimnazjum obejmuje okres od prehistorii do przełomu XX i XXI w. W programie uwzględniono również realizację treści ścieżek edukacyjnych.

II. Ogólne założenia programu

„Historia przestała być historią królów i wypraw, stała się historią naszą, siedzi w nas” – ta sentencja Czesława Miłosza chyba najpełniej oddaje istotę historii i nauczania tego przedmiotu we współczesnej szkole. Bez znajomości historii, bez wprowadzenia w świat wartości uniwersalnych, narodowych i ponadczasowych uczeń nie będzie mógł wykształcić w sobie wartości i postaw obywatelskich tolerancji, postaw szacunku dla inności kultur i religii, integracji z regionem, ojczyzną. Nie zrozumie współczesności, gdy nie pozna przeszłości. Tym celom ma służyć przedstawiony program nauczania historii w gimnazjum. Jest zgodny z założeniami III etapu edukacji: wprowadza ucznia w świat nauki przez poznanie języka, pojęć, twierdzeń i metod właściwych dla historii; rozbudza i rozwija indywidualne zainteresowania ucznia; wprowadza go w świat kultury i sztuki; rozwija umiejętności społeczne poprzez współdziałanie w grupie rówieśniczej.

W poszczególnych rozdziałach programu zawarto wskazówki, mające ułatwić nauczycielowi realizację treści nauczania, oceniania uczniów i przewidywanych osiągnięć. Układ rozdziału dotyczący osiągnięć odpowiada zapisowi podstawy programowej nauczania historii w punkcie dotyczącym poszczególnych osiągnięć uczniów po zakończeniu edukacji w gimnazjum.

Przegląd metod i form nauczania, środków dydaktycznych i zwrócenie uwagi na indywidualizację pracy z uczniem mają w swym założeniu ułatwić nauczanie historii nauczycielowi oraz zaktywizować uczniów do samodzielnego poznawania historii. Indywidualizacja nauczania ma szczególne znaczenie w pracy z uczniami gimnazjum, z uwagi na ich przyspieszony, w wieku 13–16 lat, rozwój umysłowy i fizyczny.

Treści nauczania podzielono na trzy części. Część pierwsza obejmuje historię życia człowieka od czasów najdawniejszych do końca okresu panowania w Polsce dynastii Jagiellonów. Część drugą rozpoczynają zagadnienia dotyczące renesansu w Europie i odkryć geograficznych. Kończą tę część wydarzenia związane z Europą i narodem polskim w drugiej połowie XIX w. Część trzecia dotyczy XX w., od I wojny światowej zaczynając, do wydarzeń w Polsce i na świecie na przełomie XX i XXI w.

Dzieje Polski zostały przedstawione na tle dziejów Europy i świata w układzie chronologiczno-problemowym. Dzieje powszechne są w zasadzie tłem dla wydarzeń w Polsce, chociaż w uzasadnionych przypadkach połączono je, aby uzmysłowić uczniom wzajemne relacje, związki i przenikanie oraz wkład Polaków w rozwój i kształtowanie oblicza współczesnej Europy. Po każdym dziale wyszczególniono zakładane osiągnięcia ucznia w zakresie jego wiedzy i umiejętności. Skoncentrowałam się raczej na kształceniu określonych umiejętności uczniów w zakresie funkcjonowania we współczesnym świecie, mających do dyspozycji określoną wiedzę historyczną, która umożliwi zrozumienie aktualnie zachodzących procesów. Stąd nacisk na tworzenie,

odnajdywanie, interpretowanie, porównywanie, wartościowanie, ocenianie, porządkowanie, analizowanie, uzasadnianie, lokalizowanie oraz kształcenie wrażliwości, związków uczuciowych, postaw patriotycznych.

Przy opracowaniu programu uwzględniona została najnowsza literatura dydaktyczna wydana po 2000 r. oraz literatura pomocnicza, przydatna dla nauczyciela. Są to jednak wybrane propozycje z bogatego dorobku piśmienniczego na ten temat.

III. Cele edukacyjne

1. Cele ogólne

Głównym celem nauczania historii w gimnazjum jest przede wszystkim pogłębianie wśród uczniów zainteresowania przeszłością i zachodzącymi w niej zmianami na przestrzeni wieków. Na zajęciach uczniowie rozwijają swoje umiejętności myślenia historycznego, analizy, krytycyzmu, dostrzegania związków przyczynowo-skutkowych. Mają pogłębić znajomość pojęć i określić niezbędnych do zrozumienia życia gospodarczego, politycznego i społecznego, pogłębiać wiedzę na temat zmian zachodzących w kulturze, nauce, sztuce. Edukacja historyczna w gimnazjum służy nie tylko poznaniu i zrozumieniu związków pomiędzy historią Polski, Europy i świata, ale także ma rozwijać umiejętność organizowania własnej pracy intelektualnej, pracy ze źródłami historycznymi, pogłębiać i umacniać postawy patriotyzmu¹.

2. Cele szczegółowe

Cele kształcenia

W trakcie edukacji historycznej uczeń:

- poznaje terminologię historyczną i sprawnie się nią posługuje,
- kształci umiejętność pracy ze źródłami historycznymi,
- rozpoznaje związki przyczynowo-skutkowe,
- analizuje i ocenia wpływ poznanych postaci na omawiane wydarzenia,
- wymienia i charakteryzuje poznane ideologie i religie,
- rozumie wpływ przeszłości na teraźniejszość,
- lokalizuje na mapie omawiane wydarzenia, państwa, miejscowości,
- podejmuje próby samodzielnego formułowania problemów i rozwiązywania zagadnień problemowych,
- sprawnie posługuje się osią czasu,
- podejmuje próby dokonywania analizy i syntezy wiedzy historycznej,
- korzysta z różnych źródeł informacji (Internet, prasa, literatura), a uzyskaną wiedzę gromadzi i przetwarza,
- ocenia postawy i wartości występujące w różnych okresach historycznych,
- stawia pytania i samodzielnie szuka na nie odpowiedzi,
- dostrzega związki geopolitycznego położenia państw z ich historią,
- wykorzystuje wiedzę historyczną do opisanie związków własnego regionu z dziejami Polski i Europy,

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dn. 6 listopada 2003 r. zmieniające Rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. 2003 r., nr 210, poz. 2041).

- ocenia skutki osiągnięć naukowych dla społeczeństwa i środowiska człowieka na przestrzeni wieków.

Cele wychowania

Cele wychowania mają charakter uniwersalny i odnoszą się do kształcenia konkretnych umiejętności i postaw uczniów. W trakcie nauczania historii w klasach I–III gimnazjum uczeń:

- rozwija szacunek dla osiągnięć innych narodów w różnych epokach historycznych,
- umacnia związki emocjonalne z kulturą rodzimą, regionalną, ojczyzną,
- kształci poczucie tolerancji wobec różnych religii i kultur,
- nabywa umiejętność rzetelności badawczej i krytycyzmu wobec różnych źródeł historycznych,
- szanuje pracę innych i potrafi współpracować w grupie,
- rozwija system wartości i wrażliwości moralnej,
- kształci umiejętności samodoskonalenia i samokształcenia,
- pogłębia postawy patriotyczne i szacunek dla historii własnego narodu, wolności, demokracji, pokoju,
- przejawia postawy obywatelskie i zaangażowanie w życie społeczne regionu i kraju.

IV. Podstawa programowa a program nauczania

Prezentowany program nauczania historii w gimnazjum jest zgodny z obowiązującą podstawą programową. Treści podstawy podzielono na poszczególne klasy – informacje o przyjętym porządku ich realizacji zostały podane w nawiasach.

Treści:

1. Periodyzacja dziejów i pojęcie czasu w historii. (I – 1)
2. Warunki życia człowieka w czasach najdawniejszych. (I – 2)
3. Cywilizacje starożytne – dorobek kultury i jego trwałość (Egipt, Izrael, Grecja, Rzym). (I – 2, 3, 4)
4. Powstanie chrześcijaństwa i pierwsze wieki jego rozwoju. (I – 4)
5. Europa i świat śródziemnomorski w wiekach średnich: państwa, religie, społeczeństwa, kultury (Bizancjum, Arabowie, państwo Karolingów, cesarstwo Ottonów, uniwersalizm cesarski i papieski, ruch krucjatowy, gospodarka średniowiecza, jedność i różnorodność kultury średniowiecza). (I – 5, 6, 7)
6. Polska pierwszych Piastów: statut Bolesława Krzywoustego i rozbitcie dzielnicowe Polski; zjednoczenie państwa polskiego; Polska Kazimierza Wielkiego. (I – 6)
7. Pierwsi Jagiellonowie na tronie Polski: gospodarka i społeczeństwo Polski średniowiecznej – zjawiska i procesy; specyfika kultury polskiego średniowiecza. (I – 7)
8. Wielkie odkrycia geograficzne. Europejczycy a Nowy Świat XVI–XVIII w. (II – 1, 4)
9. Europa w XVI–XVII w.: reformacja i reforma katolicka; barok; powstanie systemów absolutystycznych (Francja, Rosja); Rzeczpospolita szlachecka XVI–XVII w. – kraj wielu kultur i religii. (II – 1, 2, 3)
10. Przełom oświeceniowy w Europie i w Polsce – przemiany ustrojowe, gospodarcze, cywilizacyjne; powstanie Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej; rewolucja francuska – znaczenie dziejowe; Polska u schyłku XVIII w. (odrodzenie kulturalne, próby ratowania Rzeczpospolitej, rozbiory, powstanie kościuszkowskie). (II – 4)
11. Przemiany społeczne i cywilizacyjne XIX w.: epoka napoleońska, tworzenie podstaw nowoczesnej demokracji w Europie i Ameryce Północnej; przemiany na mapie politycznej Europy i świata; kolonializm; rozwój ekonomiczny i społeczny XIX w. (II – 5, 6, 7)
12. Losy i postawy Polaków w warunkach braku niepodległości: powstania narodowe; koncepcje pracy organicznej, losy Polaków na emigracji. (II – 5, 6, 7)
13. I wojna światowa; rewolucje rosyjskie. (III – 1)
14. Świat między wojnami: kryzys demokracji (systemy totalitarne, hitleryzm i komunizm); najistotniejsze problemy gospodarcze, społeczne i polityczne świata. (III – 3)

15. Odrodzone państwo polskie: budowa państwowości, walka o granice; ewolucja ustrojowa; główne problemy gospodarcze i społeczne; polityka zagraniczna i miejsce Polski w Europie międzywojennej. (III – 2, 4)
16. II wojna światowa: pakt Ribbentrop–Mołotow i jego realizacja, momenty przełomowe wojny, budowa koalicji antyhitlerowskiej; eksterminacja narodów na terenach okupowanych; obozy koncentracyjne i łagry; Holocaust. (III – 5)
17. Polska w latach 1939–1945: dwie okupacje; Katyń; formy i miejsca walki o niepodległość; polskie państwo podziemne; powstanie warszawskie; losy Polaków w kraju i na obczyźnie. (III – 5)
18. Świat powojenny; postęp cywilizacyjny, przemiany polityczne i kulturowe; konflikt Wschód–Zachód, nowe zjawiska polityczno-społeczne i przyspieszenie cywilizacyjne, dekolonizacja; nowe zjawiska w kulturze masowej. (III – 6)
19. Polska po 1945 r.: walka o kształt państwa, polski stalinizm; przemiany gospodarczo-społeczne w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej; kryzysy polityczne lat 1956, 1968, 1970; wybór Polaka na papieża, 1980 r. i powstanie „Solidarności”, stan wojenny i lata osiemdziesiąte; przełom 1989 r., proces budowy III Rzeczypospolitej. (III – 7)

Ścieżki edukacyjne

Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w regionie

1. Rola regionu i jego związki z innymi regionami Polski. (III – 7)
2. Charakterystyka i pochodzenie społeczności regionalnej. (I – 5; III – 7)
3. Elementy historii regionu i jego najwybitniejsi przedstawiciele. (I – 6, 7; II – 2, 3, 4, 5, 6, 7; III – 2, 4, 5, 7)
4. Język regionalny, gwary i nazewnictwo regionalne, miejscowe nazwy, imiona i nazwiska. (I – 6)
5. Elementy dziejów kultury regionalnej, regionalne tradycje, obyczaje i zwyczaje, muzyka. (III – 7)
6. Główne zabytki przyrody i architektury w regionie. (I – 6, 7; II – 1, 2, 3; III – 7)
7. Historia i tradycja własnej rodziny na tle historii i tradycji regionu. (III – 7)

Edukacja filozoficzna

1. Starożytne wezwanie: „Poznaj samego siebie” a zawsze aktualne pytania: Kim jestem? Skąd pochodzę? Dokąd zmierzam? Jaki jest sens życia ludzkiego? (I – 2, 3; II – 1 III – 6)
2. Filozofia jako „umitowanie mądrości”. (I – 3)
3. Starożytna Grecja jako miejsce narodzin filozofii. (I – 3)
4. Najwybitniejsi przedstawiciele filozofii starożytnej: Sokrates, Platon, Arystoteles. (I – 3)
5. Ogólna prezentacja dyscyplin filozoficznych. (I – 3; II – 1, 2, 4, 7)
6. Filozofia a nauki szczegółowe. (II – 1, 4)
7. Koncepcja człowieka jako osoby, a więc istoty rozumnej, wolnej i zdolnej do poznania prawdy i dążącej do dobra. (I – 6, 7; III – 3, 4, 6, 7)
8. Przykłady podstawowych i ponadczasowych prawd filozoficznych jako części duchowego dziedzictwa ludzkości. (III – 7)

Edukacja europejska

1. Polska w Europie. Przykłady najważniejszych wzajemnych związków między Polską a innymi państwami europejskimi w przeszłości. (I – 5, 6, 7; II – 2, 3, 4, 5, 6, 7; III – 2, 4, 5, 7)
2. Zasady ładu europejskiego opartego na wspólnej historycznej podstawie cywilizacyjnej: filozofii greckiej, prawie rzymskim i Biblii. (I – 3, 4; III – 6)
3. Twórcy Wspólnot Europejskich: R. Schuman, A. de Gasperi, K. Adenauer i inni. (III – 6)
4. Wielość koncepcji rozwoju Wspólnot Europejskich. (I – 4, 5; III – 6)
5. Proces integracji Polski z Unią Europejską. (III – 7)
6. Bezpieczeństwo europejskie. NATO, OBWE, ONZ. (III – 6, 7)
7. Prawa człowieka. (I – 3, 4; II – 1, 2, 4, 5, 6, 7; III – 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7)
8. Duchowy wymiar wspólnoty europejskiej (przesłanie Jana Pawła II). (III – 7)

Edukacja ekologiczna

1. Różnorodność biologiczna (gatunkowa, genetyczna oraz ekosystemów) – znaczenie jej ochrony. (I – 2, 3, 4, 5, 6; II – 1, 2, 4, 6, 7; III – 3, 4, 5, 7)
2. Żywność – oddziaływanie produkcji żywności na środowisko. (I – 2, 3, 4, 5, 6, 7; II – 1, 2, 4, 6, 7; III – 3, 4, 6, 7)

Edukacja czytelnicza i medialna

1. Opis i spis bibliograficzny; zestawienie tematyczne.
2. Formy komunikatów medialnych: słownych, pisemnych, obrazowych, dźwiękowych, filmowych i multimedialnych.
3. Kody ikoniczne i symboliczne. Języki poszczególnych mediów. Formy i środki obrazowe. Fikcja w mediach.
4. Media jako środki poznania historii i współczesności. Komunikaty informacyjne i perswazyjne, reklamowe i propagandowe, public relations).

Ta ścieżka edukacyjna jest w zasadzie realizowana na każdej lekcji szczególnie wtedy, gdy jest wykorzystywany tekst źródłowy. Uczniowie pracują metodą portfolio lub piszą referaty (zestawienie bibliograficzne), przy omawianiu rozwoju cywilizacyjnego, rozwoju pisma. Z praktyki wiem, że najlepsze efekty przynosi nawiązanie ściślej współpracy z nauczycielem-bibliotekarzem.

Kultura polska na tle kultury śródziemnomorskiej

1. Chronologia starożytności. (I – 1)
2. Elementy historii i geografii świata starożytnego. (I – 2, 3, 4)
3. Wybrane zagadnienia z życia codziennego Greków i Rzymian. (I – 3, 4)
4. Znaczenie mitologii, misterii, obrzędów, świąt i uroczystości. (I – 3, 4, 5, 6)
5. Igrzysk olimpijskich i przedstawień teatralnych. (I – 3)
6. Podstawowe wiadomości o dziejach języka, alfabetu, pisma. (I – 2, 3, 4, 5)
7. Przykłady literatury i sztuki starożytnej Grecji i Rzymu. (I – 3, 4)
8. Powstawanie kultury chrześcijańskiej i jej związki z kulturą Grecji i Rzymu. (I – 4)
9. Obecność wartości świata starożytnego w średniowiecznej i nowożytnej Europie. (I – 5, 6, 7; II – 2, 3, 4, 7)
10. Rola filozofii greckiej, prawa rzymskiego i Biblii w kulturze polskiej. (I – 6, 7; II – 2, 3, 4; III – 2, 7)

Edukacja prozdrowotna

Bezpieczeństwo i pierwsza pomoc (lekcje organizacyjne w klasach I-III).

V. Treści programu i osiągnięcia szczegółowe ucznia

KLASA I

I. Wprowadzenie do historii

Czas realizacji: 2 godziny lekcyjne.

Treści nauczania:

- historia jako nauka,
- periodyzacja dziejów i pojęcie czasu w historii,
- rodzaje źródeł historycznych,
- sposoby mierzenia czasu w historii,
- chronologia w historii.

Osiągnięcia ucznia

Wiadomości:

- wymienia różne rodzaje źródeł historycznych,
- wyjaśnia znaczenie pojęć historycznych,
- określa rolę archeologii w badaniu historii.

Umiejętności:

- tworzy prosty ciąg przyczynowo-skutkowy,
- analizuje źródła historyczne,
- dokonuje podziału źródeł historycznych,
- porządkuje chronologicznie epoki.

II. Narodziny człowieka i początki cywilizacji

Czas realizacji: 5 godzin lekcyjnych.

Treści nauczania:

- warunki i tryb życia ludzi pierwotnych,
- rewolucja neolityczna i jej konsekwencje,
- cywilizacja Mezopotamii (osiągnięcia mieszkańców, kodeks Hammurabiego),
- osiągnięcia cywilizacyjne Egipcjan (wierzenia, organizacja państwa, nauka, architektura, sztuka),
- dzieje narodu żydowskiego i ich religia (Mojżesz, judaizm),
- osiągnięcia cywilizacyjne starożytnych Indii i Chin oraz ich religie.

Osiągnięcia ucznia**Wiedomości:**

- omawia wpływ odkryć i wynalazków na rozwój i zmianę życia ludów pierwotnych,
- wyjaśnia, dlaczego pierwsze cywilizacje powstały nad Eufratem, Tygrysem i Nilem,
- opisuje układ struktury społecznej w starożytnych cywilizacjach,
- ukazuje różnice pomiędzy religią politeistyczną a monoteistyczną,
- definiuje pojęcia historyczne.

Umiejętności:

- odnajduje i wyjaśnia relacje między człowiekiem a przyrodą,
- odnajduje na mapie omawiane cywilizacje i omawia ich położenie geograficzne,
- porządkuje chronologicznie omawiane wydarzenia,
- analizuje źródła historyczne,
- podaje przykłady osiągnięć cywilizacyjnych Mezopotamii i Egiptu, Indii i Chin oraz ocenia ich znaczenie.

III. Cywilizacja Hellenów

Czas realizacji: 9 godzin lekcyjnych.

Treści nauczania:

- źródła cywilizacji helleńskiej (kultura minojska, mykeńska, *Iliada* i *Odyseja*),
- życie codzienne ludności (igrzyska, polis, różnice w życiu kobiet i mężczyzn),
- wierzenia starożytnych Greków,
- Sparta (ustrój polityczny, wychowanie spartańskie),
- wojny Hellenów o niepodległość i dominację (wojny z Persją, wojna peloponeska),
- demokracja ateńska (Perykles, instytucje demokratycznych Aten),
- osiągnięcia cywilizacyjne (architektura, sztuka, teatr, nauka, filozofia),
- Aleksander Macedoński i kultura hellenistyczna.

Osiągnięcia ucznia**Wiedomości:**

- rozróżnia zabytki kultury i cywilizacji helleńskiej,
- omawia walki Greków z Persami i wojnę peloponeską,
- przedstawia warunki życia Greków,
- omawia działalność filozofów.

Umiejętności:

- wskazuje na mapie i omawia położenie geograficzne starożytnej Grecji oraz zasięg kolonizacji greckiej,
- interpretuje teksty źródłowe,
- porównuje styl sprawowania władzy, igrzyska, szkołę i teatr grecki ze współczesnymi,
- ocenia postawy postaci historycznych (np. Aleksander Macedoński),
- uzasadnia rolę mitów.

IV. Cywilizacja Rzymian

Czas realizacji: 7 godzin lekcyjnych.

Treści nauczania:

- narodziny Rzymu (legendarne początki Rzymu, Etruskowie),
- przemiany ustrojowe (monarchia, republika, cesarstwo),
- niewolnictwo, struktura społeczna, powstanie Spartakusa,

- osiągnięcia cywilizacyjne Rzymian (prawodawstwo, architektura, kultura i sztuka, technika),
- narodziny i rozwój chrześcijaństwa (panowanie rzymskie w Palestynie, chrześcijaństwo religią panującą),
- Cesarstwo Zachodniorzymskie i jego upadek.

Osiągnięcia ucznia

Wiadomości:

- opowiada legendę o założeniu Rzymu,
- wyjaśnia znaczenie poznanych pojęć,
- wymienia najważniejszych urzędników z okresu republiki,
- wyszczególnia osiągnięcia cywilizacyjne Rzymian,
- wymienia przyczyny upadku Imperium Rzymskiego.

Umiejętności:

- omawia proces podboju Italii i tworzenia się Imperium Rzymskiego,
- analizuje schemat ustrojowy republiki,
- omawia rolę wybitnych postaci w prezentowanych wydarzeniach,
- porównuje religię Rzymian z religią chrześcijańską,
- wyjaśnia konsekwencje romanizacji prowincji.

V. Wczesne średniowiecze

Czas realizacji: 7 godzin lekcyjnych.

Treści nauczania:

- Cesarstwo Bizantyńskie (dzieje polityczne Bizancjum, kultura i sztuka, schizma wschodnia),
- Arabowie i islam (działalność Mahometa, zasady islamu, kultura i sztuka Arabów),
- monarchia Karolingów (powstanie i rozwój państwa frankijskiego, renesans karoliński),
- nowe państwa w Europie (rozpad monarchii Karola, wyprawy Normanów, Rzesza Niemiecka),
- stosunki feudalne w średniowiecznej Europie (system lenny, feudalizm),
- Europa Środkowo-Wschodnia i pierwsze państwa słowiańskie (Cyryl i Metody, wizerzenia Słowian, chrystianizacja, pierwsze państwa słowiańskie),
- podstawy cywilizacji europejskiej (język, kręgi cywilizacyjne).

Osiągnięcia ucznia

Wiadomości:

- definiuje pojęcia historyczne,
- wskazuje różnice pomiędzy poznаныmi religiami,
- wymienia osiągnięcia cywilizacji bizantyńskiej i arabskiej,
- omawia funkcjonowanie systemu lennego,
- wymienia plemiona i państwa powstałe w Europie Środkowo-Wschodniej.

Umiejętności:

- porządkuje wydarzenia w ciągu chronologicznym,
- objaśnia rolę omawianych postaci w prezentowanych wydarzeniach,
- analizuje źródła historyczne i je omawia,
- charakteryzuje elementy stanowiące podstawę cywilizacji europejskiej.

VI. Europa i Polska w okresie panowania Piastów

Czas realizacji: 12 godzin lekcyjnych.

Treści nauczania:

- narodziny państwa Mieszka I (plemiona, chrzest Polski, organizacja państwa),
- Polska za panowania Bolesława Chrobrego (zjazd gnieźnieński, wojny Bolesława, koronacja),
- panowanie Mieszka II i Kazimierza Odnowiciela,
- Kościół katolicki w X–XIII w. (spór o inwestyturę, uniwersalizm papieski, uniwersalizm cesarski, reformy Grzegorza VII),
- wyprawy krzyżowe (przyczyny i znaczenie krucjat, powstanie zakonów rycerskich),
- Polska w okresie panowania Bolesława Śmiałego, Władysława Hermana i Bolesława Krzywoustego,
- rozbięcie dzielnicowe oraz jego skutki polityczne, społeczne i gospodarcze,
- monarchie stanowe w Europie (Anglia, Francja, społeczeństwo stanowe),
- Polska w okresie panowania Władysława Łokietka,
- Polska pod rządami Kazimierza Wielkiego (polityka zagraniczna, reformy wewnętrzne, monarchia stanowa, Ludwik Węgierski na tronie Polski).

Osiągnięcia ucznia

Wiadomości:

- wymienia w porządku chronologicznym władców z dynastii Piastów,
- definiuje poznane pojęcia historyczne,
- opowiada legendy związane z historią Polski,
- podaje daty najważniejszych wydarzeń związanych z historią Polski i Europy w XIV i XV w.

Umiejętności:

- wskazuje na mapie i omawia zmiany terytorialne Polski w okresie panowania dynastii Piastów,
- rozpoznaje na ilustracjach kolejnych władców Polski i omawia ich politykę,
- analizuje przemiany gospodarcze i społeczne w Europie i w Polsce w XIV i XV w.,
- określa przyczyny konfliktu pomiędzy cesarstwem a papieżem,
- umiejscawia omawiane wydarzenia w czasie i przestrzeni.

VII. Europa i Polska w okresie panowania Jagiellonów

Czas realizacji: 8 godzin lekcyjnych.

Treści nauczania:

- Władysław Jagiełło na tronie polskim (unia polsko-litewska, wielka wojna z Krzyżakami),
- ekspansja Turków w Europie (Władysław Warneńczyk, bitwa pod Warną i jej konsekwencje),
- wojna trzynastoletnia i odzyskanie Pomorza Gdańskiego (Kazimierz Jagiellończyk),
- sytuacja gospodarcza i polityczna w Europie w XIV w. (Hanza, wojna stuletnia, wystąpienia społeczne w Anglii i Francji, sytuacja gospodarcza),
- kultura średniowiecza (literatura, architektura, oświata),
- miejsce Polski w Europie w XV w. (pozycja polityczna i gospodarcza),
- rola Kościoła w średniowieczu,
- umysłowość ludzi średniowiecza (postrzeganie świata, nauki Tomusza z Akwinu i św. Augustyna, nowe poglądy).

Osiągnięcia ucznia**Wiadomości:**

- wymienia pozytywne i negatywne skutki podpisywania przez Polskę unii personalnych (polsko-litewska, polsko-węgierska),
- podaje daty ważnych dla Polski wydarzeń i wyjaśnia ich znaczenie,
- rozpoznaje na ilustracjach style architektoniczne i wyjaśnia różnice pomiędzy nimi,
- wylicza osiągnięcia kulturowe okresu średniowiecza.

Umiejętności:

- ocenia znaczenie zwycięstwa pod Grunwaldem,
- omawia sytuację polityczną w Polsce w XV w.,
- wartościuje i ocenia zjawiska zachodzące w życiu politycznym, gospodarczym i społecznym,
- charakteryzuje umysłowość ludzi średniowiecza i nowe poglądy,
- wiąże informacje uzyskane z różnych źródeł.

KLASA II**I. Narodziny nowej epoki – koniec XV wieku i wiek XVI**

Czas realizacji: 9 godzin lekcyjnych.

Treści nauczania:

- Europa w okresie renesansu (poglądy humanistów, zmiany społeczno-gospodarcze, kultura renesansu),
- wielkie odkrycia geograficzne (przyczyny, skutki),
- reformacja w Europie (przemiany światopoglądowe, rozłam w Kościele katolickim, nowe wyznania),
- konflikty religijne w XVI i XVII w.,
- kontrreformacja i odnowa Kościoła,
- przemiany społeczno-gospodarcze w Europie w XVI w.

Osiągnięcia ucznia**Wiadomości:**

- opisuje zmiany społeczno-gospodarcze przełomu XV i XVI w.,
- rozumie związki pomiędzy starożytnością a humanizmem,
- omawia przyczyny i skutki odkryć geograficznych,
- definiuje pojęcia związane z reformacją i kontrreformacją.

Umiejętności:

- porządkuje wydarzenia na osi czasu,
- interpretuje znaczenie odkryć geograficznych dla rozwoju gospodarczego Europy,
- charakteryzuje przebieg reformacji i kontrreformacji,
- wyjaśnia różnice pomiędzy nowymi wyznaniem i katolicyzmem, wykorzystując także teksty źródłowe,
- wskazuje najważniejsze wydarzenia i zabytki sztuki renesansu.

II. Rzeczpospolita złotego wieku – XVI wiek

Czas realizacji: 9 godzin lekcyjnych.

Treści nauczania:

- pozycja polityczna Rzeczypospolitej w Europie w XVI w.,
- przemiany społeczno-gospodarcze,
- narodziny i rozwój demokracji szlacheckiej,
- polska tolerancja religijna,
- kultura renesansu (twórcy, dzieła, wpływ renesansu europejskiego),
- unia polsko-litewska (znaczenie i skutki),
- pierwsze wolne elekcje.

Osiągnięcia ucznia**Wiadomości:**

- rozumie politykę dynastyczną Jagiellonów,
- wymienia w kolejności chronologicznej kolejnych władców Rzeczypospolitej,
- wylicza najważniejsze przywileje szlacheckie,
- wymienia twórców polskiego renesansu i ich dzieła.

Umiejętności:

- wyjaśnia rozwój kultury renesansowej w Rzeczypospolitej,
- objaśnia rozwój reformacji w Rzeczypospolitej,
- analizuje przemiany społeczno-polityczne w Rzeczypospolitej w XVI w.,
- omawia przyczyny i skutki unii polsko-litewskiej,
- ocenia kierunek rozwoju demokracji szlacheckiej.

III. Polska i Europa w XVII wieku i w pierwszej połowie XVIII wieku

Czas realizacji: 8 godzin lekcyjnych.

Treści nauczania:

- Europa Zachodnia w XVII w. i w pierwszej połowie XVIII w. (wojna trzydziestoletnia, monarchia absolutna we Francji, monarchia parlamentarna w Anglii),
- sąsiedzi Rzeczypospolitej w XVII w. i pierwszej połowie XVIII w. (Rosja, Prusy, Turcja, Szwecja),
- konflikty Rzeczypospolitej z sąsiadami (wojny polsko-szwedzkie, polsko-rosyjskie, polsko-tureckie, powstanie Chmielnickiego),
- przemiany społeczno-polityczne w Rzeczypospolitej w XVII w.,
- kultura i sztuka baroku,
- kontrreformacja w Rzeczypospolitej,
- okres panowania Sasów.

Osiągnięcia ucznia**Wiadomości:**

- wymienia władców Francji i Wielkiej Brytanii oraz innych państw bezpośrednio sąsiadujących z Rzeczypospolitą w XVII w. i w pierwszej połowie XVIII w.,
- opisuje wojny prowadzone przez Rzeczypospolitą w XVII w.,
- przedstawia przemiany polityczne i społeczne w Rzeczypospolitej w XVII w.,
- definiuje pojęcia.

Umiejętności:

- analizuje i ocenia politykę zagraniczną Rzeczypospolitej w omawianym okresie,
- charakteryzuje poznane ustroje państwowe,
- omawia różnorodność kultury baroku,
- interpretuje źródła historyczne,
- ocenia sytuację społeczno-polityczną w Rzeczypospolitej.

IV. Świat i Rzeczpospolita w dobie oświecenia

Czas realizacji: 11 godzin lekcyjnych.

Treści nauczania:

- oświecenie w Europie (ideologia, filozofia, odkrycia i wynalazki),
- reformy gospodarcze i społeczne w Wielkiej Brytanii, Prusach, Austrii,
- powstanie i rozwój Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej,
- rewolucja 1789 r. we Francji (przyczyny, przebieg, skutki),
- Rzeczpospolita w latach 1764–1775 (elekcja Stanisława Augusta Poniatowskiego, sytuacja polityczna, próby reform, konfederacje, I rozbiór),
- próby ratowania Rzeczypospolitej (Sejm Wielki, Konstytucja 3 maja),
- przyczyny upadku Rzeczypospolitej, rozbiory, powstanie kościuszkowskie,
- oświecenie w Rzeczypospolitej (oświata, kultura, nauka, myśl polityczna),
- życie codzienne mieszkańców Europy i Rzeczypospolitej w XVII–XVIII w.

Osiągnięcia ucznia

Wiadomości:

- rozumie ideologię oświecenia,
- opisuje powstanie i rozwój Stanów Zjednoczonych,
- wyjaśnia przemiany cywilizacyjne w XVIII w.,
- wylicza przyczyny upadku Rzeczypospolitej.

Umiejętności:

- charakteryzuje przełom umysłowy XVIII w.,
- omawia system władzy w poznanych państwach w XVIII w.,
- określa przyczyny i skutki rewolucji burżuazyjnej we Francji,
- charakteryzuje sytuację międzynarodową Rzeczypospolitej w XVIII w.,
- wykazuje ciąg przyczynowo-skutkowy związków rozwoju gospodarczego z absolutyzmem oświeconym.

V. Europa i naród polski w pierwszej połowie XIX wieku

Czas realizacji: 7 godzin lekcyjnych.

Treści nauczania:

- Europa w dobie Napoleona (od konsulatu do cesarstwa, klęska Prus i Austrii, wyprawa na Moskwę, upadek Napoleona),
- kongres wiedeński i jego postanowienia,
- Księstwo Warszawskie i Legiony Polskie,
- sytuacja Polaków w zaborach pruskim, austriackim i rosyjskim,
- powstanie listopadowe (przyczyny i skutki).

Osiągnięcia ucznia

Wiadomości:

- omawia przyczyny sukcesów Napoleona,
- wymienia postanowienia kongresu wiedeńskiego,
- wskazuje przyczyny klęski Napoleona,
- opisuje przebieg powstania listopadowego.

Umiejętności:

- rozumie i opisuje sytuację Polaków po rozbiorach,
- wyjaśnia przyczynę hegemonii Francji w okresie Napoleona,

- charakteryzuje czynniki, które doprowadziły do utworzenia Legionów Polskich i Księstwa Warszawskiego,
- analizuje przyczyny, przebieg i następstwa powstania listopadowego.

VI. Europa i naród polski od Wiosny Ludów do powstania styczniowego

Czas realizacji: 6 godzin lekcyjnych.

Treści nauczania:

- przemiany cywilizacyjne w Europie w pierwszej połowie XIX w.,
- Wiosna Ludów w Europie i na ziemiach polskich,
- naród polski po upadku powstania listopadowego (represje, Wielka Emigracja),
- powstanie styczniowe (przyczyny, przebieg, skutki).

Osiągnięcia ucznia

Wiadomości:

- wymienia kolejne etapy rozwoju przemysłowego w XIX w., wynalazki i ich twórców,
- rozumie przyczyny rewolucji i powstań zbrojnych w latach 1848–1849 w Europie,
- opisuje przebieg Wiosny Ludów na ziemiach polskich,
- omawia znaczenie powstania styczniowego dla świadomości narodowej Polaków.

Umiejętności:

- wyjaśnia etapy tworzenia się pierwszych organizacji robotniczych,
- uzasadnia przyczyny i analizuje skutki Wielkiej Emigracji,
- porównuje sytuację Polaków w trzech zaborach,
- lokalizuje na mapie omawiane wydarzenia.

VII. Świat i Polacy w drugiej połowie XIX wieku

Czas realizacji: 10 godzin lekcyjnych.

Treści nauczania:

- Europa po wojnie krymskiej; zjednoczenie Niemiec i Włoch; nowy układ sił politycznych,
- Stany Zjednoczone Ameryki (wojna secesyjna, ekspansja terytorialna),
- przemiany cywilizacyjne w Europie i na świecie w drugiej połowie XIX w.,
- ekspansja kolonialna państw europejskich,
- naród polski wobec prób wynaradawiania; autonomia galicyjska,
- narodziny partii politycznych,
- życie codzienne Polaków w okresie zaborów (sytuacja gospodarcza, przemiany społeczne, kultura Młodej Polski).

Osiągnięcia ucznia

Wiadomości:

- wyjaśnia sytuację polityczną w Europie w drugiej połowie XIX w.,
- omawia politykę kolonialną Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji i innych państw europejskich,
- wymienia przyczyny wojny w Stanach Zjednoczonych Ameryki,
- opisuje postawę narodu polskiego wobec prób wynaradawiania,
- wylicza partie i organizacje powstałe na ziemiach polskich pod koniec XIX w.

Umiejętności:

- analizuje i opisuje sytuację gospodarczą w Stanach Zjednoczonych Ameryki przed wybuchem wojny,
- ocenia i analizuje wydarzenia związane z przemianami cywilizacyjnymi w drugiej połowie XIX w. w Europie i na świecie,
- porównuje sytuację Polaków w trzech zaborach pod koniec XIX w.,
- wypowiada argumenty wskazujące na rozwój świadomości narodowej Polaków,
- analizuje i interpretuje teksty źródłowe.

KLASA III**Dział I. Geneza i przebieg I wojny światowej (1914–1918)**

Czas realizacji: 5 godzin lekcyjnych.

Treści nauczania:

- sytuacja międzynarodowa w Europie i na świecie na przełomie XIX i XX w. (wojna rosyjsko-japońska, rewolucja 1905 r. w Rosji, wojny burskie, wojny na Bałkanach),
- I wojna światowa (przyczyny wybuchu, przebieg, charakter, skutki),
- rewolucje w Rosji (lutowa i październikowa),
- postanowienia traktatu wersalskiego; nowy układ polityczny w Europie.

Osiągnięcia ucznia**Wiadomości:**

- omawia sytuację polityczną w Europie i na świecie na przełomie XIX i XX w.,
- wymienia przyczyny wybuchu I wojny światowej,
- opisuje przebieg i skutki I wojny światowej,
- wymienia i opisuje przebieg rewolucji w Rosji,
- definiuje pojęcia.

Umiejętności:

- wyjaśnia charakter działań wojennych w trakcie I wojny światowej,
- charakteryzuje przyczyny wystąpień robotników w Rosji,
- uzasadnia postanowienia traktatu wersalskiego,
- analizuje i interpretuje teksty źródłowe,
- lokalizuje na mapie omawiane wydarzenia.

Dział II. Narodziny II Rzeczypospolitej

Czas realizacji: 8 godzin lekcyjnych.

Treści nauczania:

- naród polski na przełomie XIX i XX w. (społeczeństwo, polityka, kultura),
- programy i działalność polskich ugrupowań politycznych w czasie I wojny światowej,
- narodziny II Rzeczypospolitej (kwestia polska w opinii państw zaborczych, lokalne ośrodki władzy, Rada Regencyjna),
- walka o granice II Rzeczypospolitej (powstanie wielkopolskie, powstania śląskie, plebiscyty, walki o granice wschodnie),
- ustrój i społeczeństwo II Rzeczypospolitej,
- odbudowa państwa polskiego po I wojnie światowej (problemy gospodarcze, reformy).

Osiągnięcia ucznia**Wiadomości:**

- omawia osiągnięcia kulturalne Polaków na przełomie XIX i XX w.,
- opisuje rolę przedstawianych osób w omawianych wydarzeniach,
- wymienia koncepcje wytyczenia granic Polski i wskazuje je na mapie,
- opisuje etapy walk o granice państwa.

Umiejętności:

- porównuje różnice ideowe i programowe pomiędzy partiami,
- wyjaśnia skutki geopolitycznego położenia Polski,
- charakteryzuje proces tworzenia się ustroju państwa,
- ocenia trudności gospodarcze i reformy, będące próbą odbudowy państwa.

Dział III. Europa i świat w okresie dwudziestolecia międzywojennego

Czas realizacji: 7 godzin lekcyjnych.

Treści nauczania:

- sytuacja międzynarodowa w Europie w latach dwudziestych XX w. (rewolucje, nowy układ sił, krytyka ładu wersalskiego),
- powstanie Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (przejęcie władzy przez Stalina, polityka ekonomiczna, polityka zagraniczna),
- gospodarka światowa w dwudziestoleciu międzywojennym,
- przemiany obyczajowe i postęp naukowo-techniczny w okresie dwudziestolecia międzywojennego w Stanach Zjednoczonych i w Europie,
- narodziny faszystów w Europie (Włochy, Niemcy),
- sytuacja międzynarodowa w Europie przed wybuchem II wojny światowej (traktaty w Rapallo i Locarno, wojna domowa w Hiszpanii, pakt antykominternowski, pakt Ribbentrop–Mołotow).

Osiągnięcia ucznia**Wiadomości:**

- omawia sytuację polityczną państw Europy Środkowo-Wschodniej,
- definiuje pojęcia,
- rozumie istotę państwa totalitarnego, faszystów, nazizmu,
- opisuje sytuację międzynarodową w Europie przed wybuchem II wojny światowej,
- wymienia osiągnięcia naukowe, techniczne i kulturalne w dwudziestoleciu międzywojennym.

Umiejętności:

- analizuje przyczyny i skutki układów politycznych,
- ocenia skutki polityki Stalina, Mussoliniego i Hitlera dla państwa i świata,
- wyjaśnia polityczne i gospodarcze przyczyny i skutki wielkiego kryzysu gospodarczego,
- analizuje i wyjaśnia teksty źródłowe.

Dział IV. Rzeczpospolita Polska w okresie dwudziestolecia międzywojennego

Czas realizacji: 4 godziny lekcyjne.

Treści nauczania:

- przewrót majowy i rządy sanacji,
- gospodarka polska w okresie światowego kryzysu gospodarczego,
- kultura, nauka i oświata w II Rzeczypospolitej,

- Polska przed wybuchem II wojny światowej (stosunki z Litwą, Wielką Brytanią i Francją, pakt Ribbentrop–Mołotow a sprawa polska).

Osiągnięcia ucznia

Wiadomości:

- omawia sytuację polityczną w Rzeczypospolitej w okresie dwudziestolecia międzywojennego,
- definiuje pojęcia,
- podaje przykłady świadczące o rozwoju oświaty, kultury i sztuki w II Rzeczypospolitej,
- opisuje polską politykę zagraniczną.

Umiejętności:

- wyjaśnia ewolucję polskiego życia politycznego po 1926 r.,
- dokonuje analizy sytuacji gospodarczej i społecznej w Rzeczypospolitej,
- formułuje wnioski dotyczące sytuacji międzynarodowej Rzeczypospolitej przed II wojną światową.

Dział V. Polska i Europa w okresie II wojny światowej

Czas realizacji: 15 godzin lekcyjnych.

Treści nauczania:

- wojna obronna Polski w 1939 r.,
- przebieg działań zbrojnych w latach 1939–1941 (zdobycze terytorialne Niemiec i Rosji, walki na Bałkanach, klęska Francji, bitwa o Anglię, ofensywa niemiecko-włoska w Afryce Północnej),
- przebieg działań wojennych w latach od 1941–1944 (wojna niemiecko-radziecka, wojny na Dalekim Wschodzie, walki w Afryce, utworzenie drugiego frontu),
- polityka Niemiec i ZSRR wobec narodu polskiego na zajętych terenach,
- narodziny i rozwój Polskiego Państwa Podziemnego,
- naród polski w walce z niemieckim okupantem (formy i metody walki, skutki),
- rząd polski na obczyźnie i jego działania w okresie II wojny światowej,
- narodziny Polski Ludowej,
- powstanie warszawskie (przyczyny wybuchu, przebieg, skutki),
- koniec wojny w Europie (zakończenie działań zbrojnych na Dalekim Wschodzie, bilans wojny, procesy nad zbrodniarzami).

Osiągnięcia ucznia

Wiadomości:

- opisuje wojnę obronną Polski we wrześniu 1939 r.,
- omawia przebieg działań wojennych na frontach II wojny światowej,
- definiuje pojęcia,
- wymienia metody, formy walki i oporu Polaków w czasie II wojny światowej,
- wyjaśnia konsekwencje II wojny światowej.

Umiejętności:

- przedstawia etapy II wojny światowej w Europie,
- charakteryzuje działania wojenne na Dalekim Wschodzie i w Afryce,
- ocenia postawy Polaków i innych narodów w trakcie II wojny światowej,
- lokalizuje na mapie i osi czasu omawiane wydarzenia,
- analizuje i interpretuje źródła historyczne.

Dział VI. Europa i świat po II wojnie światowej

Czas realizacji: 9 godzin lekcyjnych.

Treści nauczania:

- układ sił w Europie i na świecie po zakończeniu II wojny światowej (postanowienia konferencji w Jałcie i Poczdamie, ONZ, dwie strefy wpływów, zimna wojna),
- Europa Wschodnia i ZSRR po II wojnie światowej (ekspansja ZSRR, podział Niemiec, powstanie na Węgrzech, kraje demokracji ludowej),
- Europa Zachodnia po II wojnie światowej (powstanie RFN, pomoc USA, integracja wojskowa i polityczna),
- Azja i Afryka w drugiej połowie XX w. (dekolonizacja, rozpad Imperium Brytyjskiego, powstanie Izraela i komunistycznych Chin),
- konflikty zbrojne na świecie w drugiej połowie XX w. (Korea, Wietnam, konflikt sueski, wojny arabsko-izraelskie, Kambodża, Afganistan),
- Stany Zjednoczone w drugiej połowie XX w. (rewolucja obyczajowa, przyspieszenie technologiczne, rywalizacja USA i ZSRR, USA a konflikty światowe),
- upadek ZSRR i komunizmu w Europie Wschodniej,
- powstanie Unii Europejskiej (modele integracji, twórcy, pierwsze inicjatywy zjednoczeniowe),
- układ sił w Europie i na świecie na przełomie XX i XXI w. (hegemonia USA, konflikty narodowościowe, problemy Trzeciego Świata, fundamentalizm islamski, wojna w Iraku).

Osiągnięcia ucznia

Wiadomości:

- wymienia postanowienia konferencji pokojowych,
- omawia układ sił w Europie i na świecie po II wojnie światowej,
- opisuje przeobrażenia polityczne, społeczne i gospodarcze w państwach Europy Zachodniej i Europy Środkowo-Wschodniej,
- definiuje pojęcia.

Umiejętności:

- analizuje i omawia przyczyny rozpadu sojuszu antyfaszystowskiego i wzrost napięcia w polityce europejskiej,
- wyjaśnia etapy tworzenia się stref wpływów w Europie,
- charakteryzuje sytuację polityczną i społeczno-gospodarczą w Azji i Afryce w drugiej połowie XX w.,
- analizuje światowe konflikty zbrojne, ich przyczyny i skutki,
- wskazuje etapy tworzenia się Unii Europejskiej,
- diagnozuje układ sił w Europie i na świecie na przełomie XX i XXI w.

Dział VII. Polska po II wojnie światowej

Czas realizacji: 10 godzin lekcyjnych.

Treści nauczania:

- Polska Ludowa w latach 1944–1953 (zdobycie władzy przez komunistów, proces szesnastu, stalinizm w Polsce, reformy społeczno-gospodarcze, rolne),
- PRL w latach 1953–1970 (poznański Czerwiec, zmiany w kierownictwie PZPR, marzec 1968, antyżydowskie działania władz, interwencja w Czechosłowacji, realny socjalizm),
- PRL w latach 1970–1980 (sytuacja gospodarcza, protesty robotnicze, podział administracyjny, Polak papieżem, kultura),

- PRL w okresie Solidarności (kryzys państwa, stan wojenny),
- III Rzeczpospolita (zmiany ustrojowo-polityczne, przemiany gospodarcze, społeczeństwo obywatelskie, kultura),
- pozycja Polski w Europie i na świecie na przełomie XX i XXI w. (przystąpienie do NATO, wstąpienie do UE, polityka międzynarodowa, przemiany społeczne, kultura).

Osiągnięcia ucznia**Wiadomości:**

- omawia proces przejmowania władzy przez komunistów,
- opisuje reformy społeczno-polityczne,
- podaje przykłady stalinizacji życia w kraju,
- wymienia osiągnięcia kulturalne, naukowe i techniczne,
- definiuje pojęcia.

Umiejętności:

- dokonuje analizy reform społeczno-gospodarczych przeprowadzonych w Polsce po 1945 r.,
- analizuje i wyjaśnia kolejne etapy stosunków państwo–Kościół,
- wyjaśnia przyczyny strajków i buntów społecznych,
- ocenia skutki polityki kolejnych ekip rządowych dla kraju i społeczeństwa,
- charakteryzuje okres III Rzeczypospolitej.

VI. Procedury osiągania celów

Realizacja treści kształcenia wymaga stosowania różnorodnych metod, strategii, środków dydaktycznych, form pracy, by nauczyciel osiągnął zamierzony cel edukacyjny.

Przy wyborze metod nauczania należy uwzględnić specyfikę zespołu klasowego, okres rozwojowy uczniów i pamiętać, że w gimnazjum myślenie konkretno-obrazowe przechodzi w myślenie abstrakcyjne. Z tego powodu na tym etapie nauki raczej minimalizuje się metody podające na rzecz aktywizujących, zmuszających uczniów do poszukiwania, samodzielnego dochodzenia do wiedzy, krytycznego myślenia, rozwiązywania problemów.

Literatura przedmiotu wymienia wiele metod aktywizujących. O tym, które z nich zostaną wybrane, decyduje nauczyciel, mając na uwadze swój zespół klasowy i treści omawiane na lekcji. „Istota metod aktywizujących proces uczenia się polega na takiej organizacji sytuacji edukacyjnej, że treści kształcenia stają się dostępne uczącemu się i możliwe do przetłumaczenia na osobiste doświadczenia”².

Na uwagę szczególnie zasługują metody modelujące komunikację. Są to między innymi: **wykład, pytania i odpowiedzi, dyskusja, dyskusja punktowana, „burza mózgów”**. Obok nich metody polegające na obserwacji: **analiza ilustracji, malarstwa, rysunków, źródeł materialnych, mapa**. Dalej metody związane z prezentacjami, z pracą w grupach: **drama, inscenizacje improwizowane, symulacje, gry dydaktyczne**. Obok nich metody twórcze: **mapy mentalne, linie czasu, analiza SWOT, metaplan, drzewo decyzyjne**.

W procesie osiągania zamierzonych celów edukacyjnych nie można zapominać o **indywidualizacji w nauczaniu**. Podstawa programowa kształcenia ogólnego mówi o „rozbudzaniu i rozwijaniu indywidualnych zainteresowań ucznia”³. Dotyczy to zarówno uczniów zdolnych jak i uczniów mających problemy z nauką. Rolą nauczyciela jest więc trafne zdiagnozowanie uczniów i zastosowanie takich metod, które spełnią się w każdym indywidualnym przypadku. Wiele możliwości dają **metoda projektu, portfolio, praca z tekstem źródłowym, praca z podręcznikiem, z opracowaniem popularnonaukowym**. Ponadto zachęcanie uczniów do udziału w **konkursach, turniejach, olimpiadach**, do udziału w **inscenizacjach historycznych**. Należy jednak pamiętać o stopniowaniu trudności, dobieraniu tematyki zadań tak, by była dostosowana do poziomu i zainteresowań ucznia. Ogromne możliwości daje także realizacja ścieżki regionalnej. Każdy uczeń ma swoją historię rodzinną, adres zamieszkania, miejsce, gdzie przebywają jego dziadkowie. Można zainspirować ucznia do wędrowki śladami rodziny, w konkretnych okresach historii Polski. Rozbudzanie i rozwijanie zainteresowań regionalnych to poszerzanie wiedzy historycznej, kształcenie umiejętności myślenia przyczynowo-skutkowego, odnajdywanie związków regionu z Ojczyzną.

² Skuteczne metody pracy w szkole podstawowej i gimnazjum, pod red. M. Taraszkiewicz, Warszawa 2001, cz. 4, roz. 1, s. 2.

³ Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych i gimnazjum (Dz. U. 2003, nr 210, poz. 2041).

Istotnym elementem rozwoju edukacyjnego ucznia jest kształcenie jego umiejętności pisemnych. W trakcie nauczania historii będą to: **analizy tekstów, prace pisemne na zadany temat, referaty**, inne prace związane z zainteresowaniami uczniów. Służą one kształceniu umiejętności czytania ze zrozumieniem, krytycyzmu, analizy, umiejętności poszukiwania, porządkowania, gromadzenia informacji i wykorzystania różnych źródeł, sporządzania bibliografii.

Nauczyciel nie może także zapominać o właściwej organizacji zajęć edukacyjnych. Często sama zmiana przestrzeni sali lekcyjnej może wpłynąć znacząco na osiągnięcia edukacyjne. Wyjście poza nią: **wycieczka, lekcja w muzeum, lekcja w terenie, zajęcia w pracowni komputerowej** – daje niejednokrotnie lepsze efekty niż tradycyjne zajęcia w szkole, pod warunkiem, że są dobrze przygotowane od strony organizacyjnej, a uczniowie wcześniej wyposażeni w niezbędną wiedzę. Podobne efekty daje podział uczniów na **pary, grupy, zespoły zadaniowe, prowadzenie zajęć w formie warsztatów**. Taki podział często wyzwała u uczniów nowe pomysły, ułatwia im podjęcie decyzji i szersze widzenie problemu.

Realizacji celów edukacyjnych służą także pomoce dydaktyczne: **foliogramy, slajdy, prezentacje multimedialne, tradycyjne mapy ścienne i konturowe, ilustracje, filmy dydaktyczne i fabularne (dokładnie wybrane fragmenty), programy komputerowe**. Rolą nauczyciela jest wybór takich metod, form pracy i pomocy dydaktycznych, by cele edukacyjne zostały w pełni zrealizowane, a wiedza i umiejętności uczniów przełożyły się na ich konkretne osiągnięcia, założone w programie.

Należy zwrócić również uwagę na czynniki, bez których uwzględnienia nauczyciel będzie miał trudności w realizacji założonych celów edukacyjnych, a mianowicie **wzajemne relacje** na linii nauczyciel–uczeń i uczeń–uczeń. Zajęcia prowadzone bez stresu, w atmosferze wzajemnej życzliwości, motywowanie wspierające ucznia, udzielanie mu wskazówek i uświadamianie, że błędy, jakie popełnił, nie są porażką, ale okazją do uzupełnienia wiedzy, konsekwencja w działaniu, stosowanie jasnych i zrozumiałych zasad oceniania zgodnych z WSO to także elementy składowe procedur prowadzące do osiągnięcia celów edukacyjnych.

VII. Przewidywane osiągnięcia uczniów w zakresie wiedzy i realizacji założonych celów

Po zakończeniu nauki w gimnazjum uczeń powinien posiadać wiedzę i umiejętności przedmiotowe i ponadprzedmiotowe w podanym poniżej zakresie.

1. Rozpoznawanie miejsca człowieka w czasie historycznym, jego relacji w przyrodę, społecznością lokalną, ojczyzną, kręgiem kulturowym, innymi narodami i religiami:
 - opisuje środowisko geograficzne i jego wpływ na życie ludzi w przeszłości i teraźniejszości,
 - rozpoznaje zjawiska, wydarzenia i procesy historyczne całościowo i w kontekście z innymi,
 - dostrzega i opisuje związki przyczynowo-skutkowe wydarzeń, procesów historycznych, zjawisk,
 - dostrzega zmienność życia ludzkiego wraz z rozwojem cywilizacji,
 - dostrzega złożoność i wieloznaczność otaczającego go świata,
 - wiąże dzieje własnego regionu z dziejami Polski i Europy,
 - zna podstawowe poglądy filozoficzne, ideologie i religie oraz potrafi tę wiedzę wykorzystać do analizowania i oceny faktów,
 - prezentuje postawę zrozumienia i tolerancji dla innych kultur i religii.
2. Operowanie podstawowymi kategoriami historycznymi: czasem, przestrzenią, ciągłością, zmiennością:
 - układa wydarzenia w ciąg chronologiczny,
 - definiuje i prawidłowo posługuje się pojęciami i terminami historycznymi,
 - lokalizuje na mapie omawiane wydarzenia,
 - wykonuje schematy, tablice, wykresy obrazujące omawiane wydarzenia historyczne,
 - wyjaśnia cezury czasowe przyjęte w historii powszechnej,
 - wyjaśnia zmienność tempa przemian w kulturze, polityce, życiu społecznym,
 - ilustruje swoje wypowiedzi schematami, rysunkami, linią czasu.
3. Wykorzystanie podstawowej wiedzy o najważniejszych etapach dziejów do powiązania zjawisk historycznych z zakresu dziejów powszechnych z historią Polski:
 - wyjaśnia dzieje kultury polskiej na tle Europy i świata,
 - odszukuje i definiuje związki pomiędzy wydarzeniami dziejowymi a historią Polski,
 - wyjaśnia dokonania poznanych osób w dziejach historii narodu polskiego i Europy,
 - rozumie znaczenie europejskich korzeni i wpływ religii chrześcijańskiej na rozwój kulturowy narodu polskiego,

- zna ewolucję ustroju politycznego w Europie i odnosi tę wiedzę do ewolucji ustroju w Polsce,
 - uzasadnia znaczenie geopolitycznego położenia Polski w Europie i konsekwencje dla rozwoju społeczno-gospodarczego.
4. Ujmowanie treści historycznych w związku przyczynowo-skutkowe:
- porównuje wydarzenia z przeszłości z teraźniejszością,
 - potrafi szeregować wydarzenia w czasie i przestrzeni,
 - rozpoznaje i omawia przyczyny i skutki ważnych wydarzeń historycznych,
 - dostrzega elementy postępu, zmian cywilizacyjnych i ich następstwa,
 - dostrzega związki pomiędzy faktami, wydarzeniami historycznymi, zjawiskami.
5. Ocenianie faktów i wydarzeń historycznych:
- prezentuje własny punkt widzenia,
 - argumentuje, powołując się na faktografię, źródła historyczne,
 - wyciąga wnioski z podanych informacji,
 - dokonuje oceny zjawisk historycznych,
 - odróżnia prawdę od fikcji, fakty od mitów i podań ludowych.
6. Interpretowanie różnych rodzajów źródeł historycznych:
- rozróżnia i wymienia podstawowe źródła wiedzy o przeszłości,
 - ocenia wiarygodność źródeł historycznych,
 - porównuje relacje stron,
 - analizuje i interpretuje źródła historyczne do ilustrowania własnych wypowiedzi,
 - prezentuje postawę poszanowania zabytków, tradycji i wszelkich śladów przeszłości.
7. Docieranie do różnych źródeł informacji historycznej, integracja wiedzy uzyskanej z różnych źródeł:
- samodzielnie pracuje z tekstem,
 - zdobywa informacje pochodzące z najbliższego otoczenia,
 - wykorzystuje pracę i zasoby instytucji, organizacji do poszerzania zakresu własnej wiedzy (muzea, biblioteki, organizacje pozarządowe),
 - wykorzystuje zasoby Internetu i zbiory biblioteczne pisane i audiowizualne do poszerzania swojej wiedzy,
 - odczytuje informacje zawarte w przekazach wizualnych (plany, mapy, ilustracje, fotografie, rysunki, budowle),
 - wykorzystuje uzyskaną wiedzę do formułowania wypowiedzi ustnych i pisemnych.

VIII. Metody oceniania osiągnięć uczniów

Metody oceniania indywidualnych osiągnięć ucznia w gimnazjum, jego wiedzy i umiejętności w zakresie orientacji historycznej, rozwoju cywilizacyjnego, kulturowego, w zakresie rozumienia związków przyczynowo-skutkowych, wnioskowania, porównywania, umiejętności uzasadniania własnego stanowiska, formułowania ocen, interpretacji źródeł historycznych, umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji – są różnorodne. Żadna ocena nie może być jednak kategoryczna i ostateczna, a raczej ukierunkowująca ucznia do poszerzania jego wiedzy i umiejętności, wskazująca mu nowe możliwości rozwoju. Powinna być wskazówką dla ucznia, nad czym jeszcze warto popracować, gdzie występują braki. W żadnym wypadku nie może być średnią ocen uzyskanych przez ucznia w trakcie semestru (roku szkolnego).

Proponowane formy i metody oceny osiągnięć ucznia obejmują:

- odpowiedzi ustne przy tablicy,
- aktywność na zajęciach dydaktycznych (praca z podręcznikiem, z mapą, z tekstem źródłowym, udział w dyskusjach, w realizacji projektów, zaangażowanie w pracę grupy),
- kartkówki z 2–3 ostatnich lekcji (zapowiadane lub nie),
- ocena prac domowych (ćwiczenia w zeszycie ćwiczeń, krótkie prace problemowe),
- testy sprawdzające znajomość treści programowych z działu (zawsze poprzedzone powtórzeniem i utrwaleniem wiadomości),
- duże prace pisemne problemowe z wykorzystaniem różnych źródeł informacji,
- udział w konkursach historycznych poszerzających jego wiedzę i umiejętności,
- referaty będące ilustracją, komentarzem lub własną oceną jakiegoś omawianego na zajęciach wydarzenia, zjawiska, postaci,
- czytelnictwo lektur historycznych, artykułów o treści historycznej, omawianie i analiza treści filmów historycznych.

Proponowane kryteria wymagań na poszczególne oceny

Ocena celująca

Wiedza ucznia wykracza poza treści podstawy programowej, a jego umiejętności charakteryzują się integralnym traktowaniem procesów historycznych. Uczeń dostrzega ich złożoność i potrafi dokonać samodzielnej oceny faktów. Precyzyjnie wyraża swoje myśli, biegłe posługuje się mapą, samodzielnie odnajduje związki przyczynowo-skutkowe. Ciągłe poszerza swoją wiedzę. Bierze udział w konkursach historycznych z bardzo dobrym skutkiem. Potrafi kierować pracą zespołu zadaniowego.

Ocena bardzo dobra

Uczeń przyswoił treści podstawy programowej w stopniu wyczerpującym. Aktywnie uczestniczy w lekcji, prowadzi zespołowi zadaniowemu. W sposób krytyczny wykorzystuje źródła historyczne, uczestniczy w szkolnych i pozaszkolnych konkursach i olimpiadach. Podejmuje się wykonywania zadań dodatkowych, prawidłowo operuje słownictwem historycznym, zagadnienia historyczne przedstawia jako ciąg przyczynowo-skutkowy.

Ocena dobra

Uczeń dość dobrze opanował treści podstawy programowej, ale widoczne są niewielkie braki w jego wiedzy i umiejętnościach. Jest aktywny na lekcjach, zadania trudne wykonuje z pomocą nauczyciela, w miarę poprawnie interpretuje teksty źródłowe. Potrafi samodzielnie zdobywać informacje z różnych źródeł.

Ocena dostateczna

Wiedza ucznia jest niepełna, fragmentaryczna. Pod kierunkiem nauczyciela zdobywa on podstawowe informacje, sytuuje je w czasie i przestrzeni. Wykazuje się niewielką aktywnością na zajęciach, nie potrafi interpretować wydarzeń historycznych w ciągu przyczynowo-skutkowym.

Ocena dopuszczająca

Uczeń ma duże braki w podstawowych wiadomościach. Pod kierunkiem nauczyciela wykonuje zadania o małym stopniu trudności, nie potrafi łączyć zdobytej wiedzy w logiczną całość. Jego postawa na lekcji jest bierna, jednak podejmuje on próby poszerzenia wiedzy i umiejętności.

Ocena niedostateczna

Uczeń ma tak duże braki w wiedzy i umiejętnościach, że nie potrafi ich pokonać nawet przy pomocy nauczyciela. Jego postawa na zajęciach jest pasywna, ma trudności w czytaniu i rozumieniu czytanego tekstu. Nie odrabia zadań domowych i nie wykonuje żadnych dodatkowych prac.

IX. Bibliografia

Literatura dydaktyczna

- R. I. Arends, *Uczymy się nauczać*, Warszawa 2002.
- A. Badowska, O. Mazurek, E. Olinkiewicz, R. Otolińska, *Inspiracje, pomysły. Książka pomocnicza dla twórczego nauczyciela*, Wrocław 2000.
- K. Chałas, *Metoda projektów i jej egzemplifikacja w praktyce*, Warszawa 2000.
- G. Dryden, J. Vos, *Rewolucja w uczeniu*, Poznań 2003.
- A. Dziejic, W. E. Kozłowska, *Drama na lekcjach historii*, Warszawa 1998.
- I. Dzieżgowska, *Jak uczyć metodami aktywnymi*, Warszawa 2005.
- G. D. Fenstermacher, J. F. Soltis, *Style nauczania*, Warszawa 2000.
- R. Fisher, *Uczymy, jak się uczyć*, Warszawa 1999.
- H. Konopka, *Edukacja europejska. Ścieżka edukacyjna dla gimnazjum*, Warszawa 2000.
- J. Kowalski, M. Sielatycki, W. E. Kozłowska, *Polacy i Niemcy w nowej Europie. Partnerzy*, Warszawa 1998.
- J. Królikowski, *Projekt edukacyjny*, Warszawa 2001.
- J. Maternicki, Cz. Majorek, A. Suchoński, *Dydaktyka historii*, Warszawa 1994.
- P. Mulkowski, *Lekcje historii z tekstem źródłowym. Konspekty zajęć dla nauczycieli gimnazjum*, Toruń 2000.
- R. Pijarowska, A. M. Seweryńska, *Sztuka prezentacji. Poradnik dla nauczycieli*, Warszawa 2002.
- Polska i Niemcy w XX wieku. Wskazówki i materiały do nauczania historii*, Poznań 2001.
- Przedmioty humanistyczne w gimnazjum*, pod red. M. J. Zajączkowskiej, Legnica 2002.
- Skuteczne metody pracy w szkole podstawowej i gimnazjum, Aktualne informacje na temat przygotowania i prowadzenia lekcji z zastosowaniem metod aktywnych*, pod. red. M. Taraszkiewicz, Warszawa 2001.
- M. Taraszkiewicz, *Jak uczyć lepiej, czyli refleksyjny praktyk w działaniu*, Warszawa 2003.
- Uczenie metodą projektów*, pod red. B. D. Gołębiak, Warszawa 2002.
- I. Wal, N. Rzepka, *Edukacja europejska w gimnazjum*, Wałbrzych 2000.
- D. F. Walker, J. F. Soltis, *Program i cele kształcenia*, Warszawa 2000.
- Wiek V–XV w źródłach. Wybór tekstów z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli i studentów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S. B. Lenard, Warszawa 1997.
- Wiek XVI–XVIII w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii i studentów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S. B. Lenard, Warszawa 1997.
- Wiek XIX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S. B. Lenard, Warszawa 1998.
- Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S. B. Lenard, Warszawa 1998.

Literatura pomocnicza

- A. Czubiński, W. Olszewski, *Historia powszechna 1939–1994*, Poznań 1996.
- N. Davis, *Złote ogniwa. Polska – Europa*, Warszawa 2004.
- Historia życia prywatnego*, t. 1, *Od Cesarstwa Rzymskiego do roku tysięcznego*, pod red. P. Veyne'a, Wrocław 2005.
- Historia życia prywatnego*, t. 2, *Od Europy feudalnej do renesansu*, pod red. G. Du-by'ego, Wrocław 2005.
- Historia życia prywatnego*, t. 3, *Od renesansu do oświecenia*, pod red. R. Chartiera, Wrocław 2005.
- Historia życia prywatnego*, t. 4, *Od rewolucji francuskiej do I wojny światowej*, pod red. M. Perrot, Wrocław 2006.
- Historia życia prywatnego*, t. 5, *Od I wojny światowej do naszych czasów*, pod red. A. Prosta i G. Vincenta, Wrocław 2006.
- B. Hoffman, *Oblicza terroryzmu*, Warszawa 2001.
- P. Jasienica, *Polska Piastów*, Warszawa 1998.
- P. Jasienica, *Polska Jagiellonów*, Warszawa 1998.
- P. Jasienica, *Rzeczpospolita Obojga Narodów*, cz. 1, *Srebrny wiek*, Warszawa 1997.
- P. Jasienica, *Rzeczpospolita Obojga Narodów*, cz. 2. *Calamitatis regnum*, Warszawa 1998.
- P. Jasienica, *Rzeczpospolita Obojga Narodów*, Cz. 3 *Dzieje agonii*, Warszawa 1998.
- M. Kallas, *Historia ustroju Polski X–XX w.*, Warszawa 1996.
- J. Karpiński, *Trzecia niepodległość. Najnowsza historia Polski*, Warszawa 2001.
- T. Manteuffel, *Historia powszechna. Średniowiecze*, Warszawa 1994.
- W. Nicoll, T. C. Salmon, *Zrozumieć Unię Europejską*, Warszawa 2002.
- J. Pajewski, *Historia powszechna 1871–1918*, Warszawa 1994.
- Poczet królów i książąt polskich*, Warszawa 1996.
- E. Rostworowski, *Historia powszechna wiek XVIII*, Warszawa 1994.
- W. Roszkowski, *Historia Polski 1914–1990*, Warszawa 1992.
- R. Taylor, *Przewodnik po symbolice kościoła*, Warszawa 2006.
- M. Urbański, *Poczet królowych i żon władców polskich*, Warszawa 2006.
- J. Wolski, *Historia powszechna. Starożytność*, Warszawa 1996.
- Z. Wójcik, *Historia powszechna XVI–XVII wieku*, Warszawa 1995.
- M. Żywczyński, *Historia powszechna 1789–1870*, Warszawa 1990.

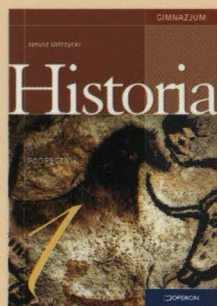

**KSIĄŻKA ZOSTAŁA WYDRUKOWANA
NA NAJWYŻSZEJ JAKOŚCI
PAPIERZE EKOLOGICZNYM**

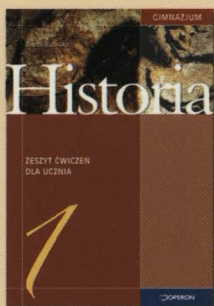
Badania naukowe dowiodły, że jedno drzewo produkuje ilość tlenu wystarczającą dla pięciu dorosłych ludzi.

Dbajmy o lasy, one dbają o nas!

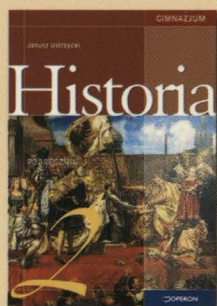
Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON prezentuje najnowszy zestaw do nauki historii dla szkół gimnazjalnych.

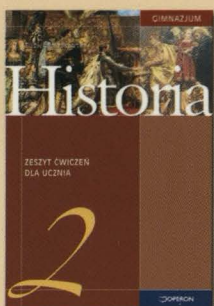
■ Podręcznik

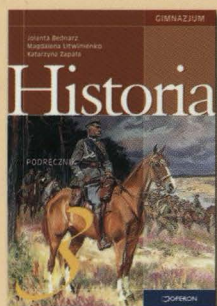
■ Zeszyt ćwiczeń dla ucznia

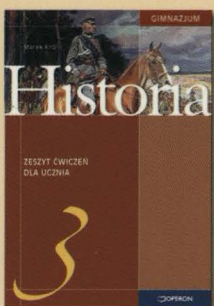
■ Podręcznik

■ Zeszyt ćwiczeń dla ucznia

■ Podręcznik

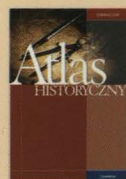

■ Zeszyt ćwiczeń dla ucznia

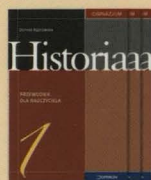
Do każdego tomu podręcznika przewidzieliśmy bogatą obudowę dydaktyczną. W jej skład wchodzi:

■ Program nauczania

■ Atlas historyczny

■ Przewodniki dla nauczyciela

■ Wybrane scenariusze lekcji

■ Foliogramy

■ Filmy edukacyjne

Wzajemnie uzupełniające się elementy zestawu to praktyczna pomoc w całym cyklu nauczania

OPERON
WYDAWNICTWO PEDAGOGICZNE

Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON
www.operon.pl
e-mail: info@operon.pl
tel. centrali 058 679 00 00

ISBN 978-83-74

9 788374 61378